

STAF CALLEWAERT: Kultur, pædagogik og videnskab. Habitusbegrebet og praktikt teorien hos Pierre Bourdieu. København: Akademisk Forlag 1992. 201 sider. ISBN 87-500-3087-4. Pris 194,- kr.

Bourdieu er en af de „helt store“ indenfor moderne sociologi. Samtidig er han en besværlig herre at læse i kraft af en skrivestil, der sparer på punkummer, der har hang til indskudte sætninger, ophold ved citater fra tidligere værker – og forbehold, der er udmøntet i et stort noteapparat.

Det er en stil, der tillader ham at behandle en række empiriske variabler i en dialog med en fortløbende opbygning af et metode- og teoretisk apparat, samtidig med at han forholder sig til hovedstrømninger indenfor vestlig filosofi, sociologi og antropologi. Det er også en stil, der afskrækker uindviede fra at fordybe sig i Bourdieus værker.

Callewaert har valgt at begrænse sin fremstilling til habitus-begrebet i Bourdieus værker – en af grundstenene i Bourdieus sociologiske apparat.

Habitus-begrebet kan indkredses ved et citat Bourdieu har hentet hos Bachelard: „Langt ud over det, vi kan mindes, er vort barndomshjem fysisk indskrevet i os. Vort barndomshjem består af en gruppe af kropslige vaner. Trods det, at der er gået 20 år, og trods alle de trapper vi har gået ad, så genfinder vi vore reflekser til at gå på vor barndomstrappe, og vi kommer ikke til at falde over det lidt for høje trin“ (Callewaert s.37). Mere tørt kan det beskrives som et inkorporeret sæt af generative principper for omgang med verden – en slags black-box – Bourdieu bruger til med sin empiri at inddrage og samtidig overskride en række dualiteter i vestlig videnskabshistorie såsom struktur-historie, aktør-struktur, adfærd-handling, objekt-subjekt, model (regel)-eksekution, m.m.

Callewaert har i sin jagt på habitus-begrebet valgt en praktisk vej: at slå op under habitus i stikordsregistre i Bourdieus værker og så tage dem fra starten af: det vil sige fra de tidlige sociologiske værker om Algeriet, via de første kunstsociologiske skrifter, over uddannelses-sociologien for at slutte omkring 1980 med den antropologiske trilogi om Kabylien.

Bourdieu har ved flere lejligheder omredigeret, genoptaget og omformuleret tidligere empiriske materialer og i detektivarbejdet med at spore habitus-begrebets fremkomst og kro-

nologi lykkes det Callewaert at give et rids af Bourdieus placering i den vestlige videnskabs-tradition (Marx, Weber, Durkheim, Panofsky, Levi-Strauss m.fl.). Samtidig tilføjer Callewaert fra sine egne tidligere interesser et perspektiv på Bourdieus værker hentet fra den tyske sociologi og marxisme samt fra middelalderens skolastiske filosofi og teologis udvikling af et habitus-begreb.

Det er en solid og velfunderet fremstilling vi får, der placerer habitus-begrebet i forhold til socialisations-teorier, utilitarisme, økonomisk determinisme, eksistensialisme, interaktionisme og marxisme. Man kan diskutere, hvorvidt Callewaert fremfor sin fokusering på habitus-begrebet og dets kronologi i stedet skulle have valgt at diskutere det i forhold til de to andre hjørnestene i Bourdieus metodiske konstruktion, „feltet“ (*le champ*) og „rummet“ (*l'espace*), for følgelig ikke at afslutte fremstillingen med kabyli-skrifterne. Men i Callewaerts fremstilling hentes denne udeladelse hjem, i og med han ikke mister overblikket over habitus-begrebets indplacering i en større sammenhæng af sociale, økonomiske, kulturelle relationer og positioner.

Man kan tillige diskutere, hvorvidt Callewaerts generelle fokusering på habitus som et teoretisk begreb ikke bevirker en oversimplificering af et værk, hvis skaber har den holdning, at teori kun har relevans via et empirisk arbejde. „Følgelig vinder man mere ved at konfrontere sig med nye emner end at engagere sig i teoretiske polemikker, der kun fører til selvbestaltede metadiskurser, som ofte består i indholdsløse begreber, der behandles som intellektuelle totemer.“ (Bourdieu: *Réponses*, Paris 1992). Men da Callewaert gennemgående lægger sig tæt op ad Bourdieus egen formuleringer, og da han til slut giver os et grundigt referat af kabyli-skrifterne (på et gedigent dansk, skal denne indsnævring ikke ligge forfatteren til last.

Til gengæld skurrer det i en antropologs ører, at det kabyliiske samfund konsekvent omtales som værende arkaisk. Årsagen til det kan ligge i, hvad der er det største problem ved Bourdieus beskrivelse af kabylerne: at han, i definitionen af „feltet Kabylien“, sjældent inddrager det faktum, at området på hans undersøgelsestidspunkt havde været koloniseret i 130 år, og at der siden første verdenskrig har fundet en større udvandring sted til Frankrig.

Men alt i alt kan Callewaerts bog anbefales

som et pædagogisk tilbud til dem, der ønsker indsigt i Bourdieus værk eller til dem, der ønsker en „opvarmning“, inden de går til selve kilden.

Marc Schade-Poulsen
Mag. scient. i antropologi
København.

THE CAMBRIDGE ENCYCLOPEDIA OF LATIN AMERICA AND THE CARIBBEAN, Second Edition. General editors: Simon Collier, Thomas E. Skidmore & Harold Blakemore. Cambridge, New York & Victoria: Cambridge University Press 1992. 480 sider, rigt illustreret. ISBN 0-521-413222 hardback, pris £35.00 eller 55.00 US\$.

Man bør ikke lade sig narre af det forkromede look og de mange flotte fotografier, landkort og andre grafiske illustrationer i dette værk. Det hører genren til. Således indeholdt Diderots *La Grande Encyclopedié* omkring 3.000 illustrationer, af hvilke en stor del var helsides kobberstik. *The Cambridge Encyclopedia of Latin America and the Carribean* udkom første gang i 1986 og blev de efterfølgende år genoptrykt tre gange. Nu er der kommet en ny udgave, der både er ajourført og udvidet.

The Cambridge Encyclopedia of Latin America and the Carribean indeholder et stort antal artikler skrevet af 78 latinamerikaforskere, fortrinsvis fra den engelsktalende verden, majoriteten fra engelske universiteter. Hver artikel afrundes med en kortere litteraturliste vedrørende emnet.

Encyklopædien er struktureret i hovedafsnit, der omhandler geografi, historie, økonomi, kunst og kultur m.m. Det historiske afsnit, der er værkets mest omfattende, er ordnet efter de enkelte lande. Omregningsfaktoren har åbenbart været territorial, thi de mest fyldige artikler omhandler Mexico, Argentina og Brasilien, medens de enkelte øer i Caribien kun er tildelt få sider.

Indholdsmæssigt er der tale om et kvalitetsprodukt. Et godt eksempel herpå er artiklen om mexicansk historie efter uafhængigheden. Den er skrevet af den engelske historiker Alan Knight, hvis tobindsværk om den mexicanske revolution, i dag må betragtes som et standardværk om hin periode. Knight har skrevet et kapitel, der både formår at blotlægge kompleksiteten og de mange interessesfærer i mexi-

cansk politik, samt på forbilledlig vis at tegne hovedlinjerne i udviklingen fra uafhængighedsperioden og frem til begyndelsen af 1990'erne.

Det er relativt få antropologer, der har bi-draget, men de forekommer dog i artikler om indfødte folk, sprog og migration. Set ud fra et antropologisk synspunkt er det positivt, at indianerne har fået tildelt en af hovedrollerne i dette værk og ikke blot fremstår som eksotisk garniture.

Som håndbog og referenceværk betragtet er *The Cambridge Encyclopedia of Latin America and the Carribean* et smukt og nyttigt redskab, der på relativt beskedent plads leverer en fyldig regional og tematisk introduktion til den spansktalende sfære syd for USA. Bindet om Latinamerika og Caribien indgår i en serie af regionale encyklopædier, der indtil nu omfatter det tidligere Sovjetunionen, Kina, Japan, Australien, Indien og Mellemøsten; en serie der burde være inkluderet i ethvert bibliotek med regional klassifikation.

Aage Jørgensen
Mag. scient. i antropologi & konsulent
København

MALCOLM CROSS (ed.): *Ethnic Minorities and Industrial Change in Europe and North America. Comparative Ethnic and Race Relations Series. Cambridge University Press 1992. 342 sider, pris £35.00. ISBN 0-521-37244-5 hardback.*

Bogen er en spændende tematiseret artikelsamling og undertiden underholdende beskri-vende. En betydelig del af forfatterne vil være kendt for et dansk publikum fra tidligere publikationer og foredrag i Danmark. Bogen er veldisponeret med tabeloversigter, indeks og litteraturhenvi-sninger.

Bogen falder i to afsnit, hvoraf den første del beskæftiger sig med migration og økonomisk reorganisering. Den anden del forholder sig til storbyen og underklassen. Begge afsnit fastholder et sammenlignende perspektiv mellem udviklingen i Europa og i USA. Et hovedtema i bogen og en begrundelse for sammenligningen af USA og Europa er, på trods af den store forskellighed migrationshistorisk set, (hvor migrationem til USA var en invitation til deltagelse i „the American Dream“, mens efterkrigs-migrationen i og til Europa var den struk-